

บรรณานุกรม

เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ , กองเอกสารกรุงเทพมหานคร.
ทม.0201.12/9. โครงการวิจัยบริการทางวิชาการแก่สังคมฯ.
ศธ.0701.9.1/23.หน้าที่การงานของกรมศิลปากร.
ศธ.0701.9.1/34.โครงการพัฒนาการเศรษฐกิจของกรมศิลปากร 2504-2509.
ศธ.0701.9.1/35. แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโครงการของกรมศิลปากรในการ
จัดตั้งพิพิธภัณฑ หอสมุด โรงเรียนนาฏศิลป์ จังหวัดอุดรธานี ปี 2508.
ศธ.0701.9.1/41.โครงการพัฒนาการศึกษา2510-2514ของกรมศิลปากร พ.ศ.2509-2514.
ศธ.0701.9.10.7/3. สมาคมเพื่อการรักษาสมบัติวัฒนธรรม.
ศธ.0701.9.10.7/6. กรมประชาสัมพันธ์ ของสมาคมเพื่อรักษาสมบัติวัฒนธรรม(2510-2512)
(4)ศธ. 2.3.16.1/6. การประชุมผู้อำนวยการกองและหัวหน้ากอง กรมศิลปากร ประจำเดือน
มิถุนายน-พฤศจิกายน2520.
(4)ศธ.2.3.16.1/13. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่21/2521.
(4)ศธ.2.3.16.1/19. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่4/2523-ครั้งที่6/2523.
(4)ศธ.2.3.16.1/22. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่9/2523-ครั้งที่10/2523.
(4)ศธ.2.3.16.1/34. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่1/2528-ครั้งที่ 2/2528.
(4)ศธ.2.3.16.1/40. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่3/2529-ครั้งที่ 4/2529.
(4)ศธ.2.3.16.1/41. การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่5/2529-ครั้งที่6/2529.
(4)ศธ.2.3.16.1/42 .การประชุมกรมศิลปากร ครั้งที่8/2529-ครั้งที่9/2529.
ทม.0201.12/9 โครงการวิจัยบริการทางวิชาการแก่สังคมฯ.

วารสาร

- ชาวกรุง. สามล้อในกรุง. (กรกฎาคม 2495).
ไทยโทรทัศน์. เพลงของไทยล้านช้าง (มิถุนายน 2509).
ไทยใหม่. นิยม "วัฒนธรรม" กันมากในหนองคาย. (พฤษภาคม 2486).
ราชกิจจานุเบกษา. เรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ(8 ธันวาคม 2524).

ราชกิจจานุเบกษา. พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2522
(23มีนาคม2522).

เอกสารที่ตีพิมพ์แล้ว

- กรมศิลปากร. 2522. การละเล่นพื้นเมืองภาคอีสาน (หมอลำ – หมอแคน). กรุงเทพมหานคร :
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2528. ดนตรีพื้นบ้านและศิลปะการแสดงของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. 2546. อีสานเมื่อวันวาน. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรัชการพิมพ์.
- แก้วดา จันทรานุสรณ์. 2534. การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ในกลอนลำเรื่องร่วมสมัย(พ.ศ.2537-2543)
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ขวัญใจ ชาสงวน. 2540. คู่มือหัดเล่นเครื่องดนตรีอีสานด้วยตนเอง. เอกสารอัดสำเนา.
- ขนิษฐา สุวรรณชาติ. 2528. อีสานของเรา. ใน ดนตรีและการละเล่นของชาวอีสาน. กรุงเทพมหานคร:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- เครือมาศ บุญธรรม.2537. เพื่อน ไปกลางของชาวจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิ
ปัญญา จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิม
พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542).
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิ
ปัญญา จังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. (กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิม
พระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542).
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2544. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ

ภูมิปัญญา จังหวัดอุดรธานี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

(กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542) .

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2544 วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และ

ภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

(กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542) .

กณาวิจัก โฉตะบุตร. 2544. ดนตรีพื้นบ้านอีสานพื้นถิ่น แคน โปงลาง โทวด. ขอนแก่น: โรงเรียนเทศบาลนครขอนแก่น.

กณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2540.

สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6 . เอกสารประกอบการศึกษาวิชา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2539. การวิจัยทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจด็จ อาสนะ. 2538. กลองเสียงที่เข้าแข่งขันในงานบุญพระเวสจังหวัดร้อยเอ็ดปีพ.ศ.2534.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2523. ผญาบทกวีของชาวบ้าน. กอสินธุ์ : โรงพิมพ์จินตกัมม์.

จารุวรรณ ธรรมวัตร . 2540. คติชาวบ้านอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษร-วัฒนา.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2520. เพลงพื้นเมืองอีสาน. เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2540. ภูมิปัญญาหมอลำเอก: ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับปัญหาของ

หมอลำปัจจุบัน รายงานการวิจัยตามโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว,ครั้งที่1/2546.

มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.

จารุวรรณ ธรรมวัตร . 2536. วิชาหมอลำ. ในเพ็ญศรี ด้ก (บรรณาธิการ), วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ศิลป

กรรม ชุดไทยศึกษาเล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2540. คนตรีพื้นบ้านอีสาน. ใน คนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 28
นครราชสีมา: สมบูรณ์การพิมพ์.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2529. คนตรีผู้ไทย. งานวิจัยภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2526. คนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม :
ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2528. ทำเนียบนามศิลปินพื้นบ้านอีสานสาขาการคนตรีและการมหรสพ
ในเขตจังหวัดขอนแก่น. งานวิจัยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. 2526. “หมอลำอีสาน” ใน เรื่องประเพณีและวรรณคดีเก่าของอีสาน.
โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ อันดับที่ 2. (พิมพ์เผยแพร่เนื่อง
ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ณ จังหวัดมหาสารคาม).
- ฉัตรพงศ์ อินทฤทธิ์. 2541. การทำโปงลางกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- เฉลิมศักดิ์ พิภูลศรี. 2528. วิธีการศึกษาคนตรีพื้นบ้าน. ใน คนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 26.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชอบ ดีสวนโลก. 2547. กำหลายควม. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ชัยนาร์ มาเฟียร. 2545. ภูมิปัญญา ทางคีตศิลป์ ของหมอลำป. ฉลาดน้อย. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เดิม วิภาคย์พจนกิจ. 2530. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทรงเดช แสงนิล. 2535. โปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลป-
ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ทัศนีย์ ศิวบรรวัฒนา. 2541. บทบาทของนายปล้อง ฉายรัมย์ในการอนุรักษ์พัฒนาและสืบ
ทอดคนตรีโปงลาง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
(เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.
- ทรงเดช แสงนิล. 2536. โปงลางจังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดี
ศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ทวี ถาวโร และพิสิษฐ์ บุญไชย. 2539. มโหรีอีสาน. งานวิจัยสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 7. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 8. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 11. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. 2542. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 13. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ธวัช ปุณโณทก เรียบเรียง. 2536. ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน. ในเพ็ญศรี ด้ก (บรรณาธิการ), วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนิต อยู่โพธิ์. 2503. ร่าง พระนคร: กรมศิลปากร.
- ธิดาวรรณ ไพรพฤกษ์. 2545. พัฒนาการของลูกกลองยาวบ้านสองห้องอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีระ ฐศรีวรรณ. 2545. การขยายตัวของชุมชน ในเขตเทศบาลเมือง อุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ.2478-2542. วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธวัช วิวัฒน์ปฐม. 2537. มโหรีพื้นบ้านอีสาน อำเภอบุพผรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธิดาวรรณ ไพรพฤกษ์. 2545. พัฒนาการของลูกกลองยาวบ้านสองห้องอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธีระ ฐศรีวรรณ. 2545. การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ระหว่างปีพ.ศ.2478-2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ธีระพงษ์ วงศ์ชาติ. 5 ตุลาคม 2531. แคนกับอุตสาหกรรมในบ้าน. เดลินิวส์. หน้าพิเศษ 1.
- ธีระพงษ์ ไสดาศรี. 2537. บทบาทของสำนักงานหมอลำในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด
ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นั้ดรบ มุลาดี. 2534. กลองเสียง. ศิลปากร. 34(6).
- นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. 2540. มนุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพมหานคร: พี. เอ. ลีฟิ่ง.
- นิวัฒน์ พ. ศรีสุวรรณนท์. มปป. ไทย-ลาว อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มปท.
- นิรุบล อังอรุณยะวี. 2543. สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านไผ่ระหว่างปี พ.ศ. 2476-2506.
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
บัณฑิตวงศ์ ทองกลม. 2539. ชีวิตและผลงานของหมอลำทองมาก จันทะลือ. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญเรือง ดาวรสวัสดิ์. 2521. “แคนกับลำ” ใน หมอลำเอกสารวันชิงชนะเลิศการประกวด
หมอลำกลอน ครั้งที่ 3. ขอนแก่น. ขอนแก่นการพิมพ์.
- บุญเลิศ จันทร. 2531. แคนดนตรีพื้นเมืองอีสาน. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- บุญโฮม พรศรี. 2543. พิณอีสานกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (กลุ่มมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ประดิษฐ์ เทศแก้ว. 2543. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน สองข้างทางหลวงสายท่าพระ-โกสุม
พิสัย: ศึกษากรณีชุมชนบ้านสว่าง ตำบลดอนหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประภากร สมิตี. 2547. แนวทางการปฏิบัติราชการของผู้ว่าราชการจังหวัดชัยภูมิ. ชัยภูมิ: สำนักงาน
จังหวัดชัยภูมิ.
- ประมวล พิมพ์เสน. 2545. นิทานพื้นบ้าน. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- ประมวล พิมพ์เสน. 2545. ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์พระธรรมขันธ์.
- ประมวล พิมพ์เสน. 2546. ลำเตี้ยเดือน 5 ลำญาเขียวขอนแก่น. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- ประมวล พิมพ์เสน. 2543. หมอลำหมู่ วาท ขอนแก่น. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- ประมวล พิมพ์เสน. 2545. อธิบายผญา 1. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

- ปีทมาวดี ชาญสุวรรณ. 2534. พัฒนาของหางเครื่องหมอลำหมู๋. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิตวิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปราณี วงษ์เทศ. 2536. การละเล่นและพิธีกรรมในสังคมไทย. ในเพ็ญศรี ดูก (บรรณาธิการ), วัฒน
ธรรมพื้นบ้าน: กติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. 2541. การสร้างฐานข้อมูลดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน.
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. 2544. การพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากไม้
ยางพารา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชนบทและการ
พัฒนาที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (อัครสำเนา).
- ปทุมรัตน์ อติชาติ. 2543. การขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองขอนแก่นปี พ.ศ. 2505-
2518. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- พงษ์ศิลป์ สิมวิเศษ. 2540. ไฟฟ้าสาธารณะกับวิถีชีวิตของชาวบ้านทองหลาง ตำบล โลกสี
ทองหลางอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทย
คดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรฤดี มีชัย. 2538. กลอนลำ ของหมอลำ สุนทร ชัยรุ่งเรือง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
พรชัย ศรีสารคาม. 2521. “ลำเดี่ยว” ใน หมอลำ เอกสารวันชิงชนะเลิศการประกวดหมอลำกลอน
ครั้งที่ 3. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- พรเทพ วีระพล. 2534. การแสดงหางเครื่องหมอลำหมู๋. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรทิพย์ ชังธาดา. 2545. วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน. มหาสารคาม: หมวดวิชาภาษาไทย โรงเรียน
ผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม.
- พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม. 2515. พจนานุกรมอีสาน-ภาคกลาง
ฉบับปณิธาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พระอริยานุวัตร เขมจารี. 2525. หนังสือประเพณีโบราณอีสานบางเรื่อง. ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดมหาสารคามจัดพิมพ์.
- พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม. 2536. กติกความเชื่อของชาวอีสาน.

- ในเพ็ญศรี ดูก (บรรณาธิการ), วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ รัตนคุณสาสน์. 2540. พิมพ์กวีศรีอีสาน. สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดพิมพ์.
- เพชรตะบอง สิงห์ล่อคำ. 2548. หมู่บ้านไทดำ. เลข: เมืองเลขการพิมพ์.
- เพ็ญแข คชเดช. 2534. บทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครอุตรธานี พ.ศ. 2480-2450. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เพ็ญแข คชเดช. 2543. บทบาททางเศรษฐกิจ และการเมืองของคนไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครอุตรธานี พ.ศ. 2480 ถึง พ.ศ. 2540. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพบุลย์ แพงเงิน. 2534. กลอนลำ- ภูมิปัญญาของอีสาน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียน โคร์.
- ภูมิต สอนสนาม. 2539. ดนตรีประกอบการแสดงรำมู. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาดไทย, กระทรวง, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2536. รายงานเชิงวิเคราะห์ฉบับที่ 1 การย้ายถิ่นสำมะโนประชากรและเคหะพ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- บุร กมลเสรีรัตน์. 2546. แกน เครื่องดนตรีอันเป็นเอกลักษณ์ของภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ที เจ เจ จำกัด.
- บุบล ธนสีลังกูร. 2522. ปึกกะจากกคิชนวิทยาภาคอีสาน. กรุงเทพมหานคร: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- รัญจวน อิศรานุวัฒน์. 2542. กลองยาวของชาวอำเภอ ศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรวิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์. มหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2531. พจนานุกรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. พิมพ์ครั้งที่ 4.
- ราตรี ศรีวิไล. 2547. ประวัติและผลงานของหมอลำราตรี ศรีวิไล. จัดพิมพ์โดยสำนักงานหมอลำราตรีศรีวิไล.

- ฤติมน ปรีดีสนิท. 2541. พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนสองฝั่งโขง. อุดรธานี : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- วราพร แก้วใส. 2544. ลักษณะการแสดงของตลกหมอลำหมู่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วาสนา บุญสม. 2541. ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สินทวี.
- วิทยาลัยครูนครราชสีมา. 2522. ประเพณีและความเชื่อไสยศาสตร์บ้านนาถมป้อม ตำบลช่องจิก อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. นครราชสีมา: หลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูนครราชสีมา.
- วิทยาลัยครุมหาสารคาม. 2522. ไหว้ครู. ในหนังสือชุดความรู้รดกอีสานฉบับอนุรักษ์วรรณคดี .
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. 2546. เบ็ญอีสาน. กาศสินธุ์: ประสานการพิมพ์. (เอกสารอ้างอิงทางวิชาการ จัดพิมพ์เพื่อฉลองครบรอบ 25 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม).
- วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. 2547. บทบาทวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดกับการอนุรักษ์ สืบสาน สร้างสรรค์ เผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและการแสดงพื้นบ้านอีสาน ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (รายงานการวิจัยงบประมาณการวิจัย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547).
- วิรัช บุญยกุล. 2526. มูนมั่งอีสาน.....ดนตรี. ใน มูนมั่งอีสาน. หน้า 80-85. กรุงเทพมหานคร : เซนเตอร์พับลิเคชั่น.
- วิรัช บุญยกุล. อีสานที่เกี่ยวกับชีวิต. มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. 2498. ศาสนาสากลเปรียบเทียบศาสนาหลักและปรัชญาต่างๆทั่วโลก. เล่มที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : โรงพิมพ์ ส. ธรรมภักดี.
- วิไลลักษณ์ ลิตยะไชย. 2544. การเปลี่ยนแปลงของหน้าประโมทัยในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิชา สุทธิจันทร์. 2543. ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการแสดงวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วิมล ภูศรี.2542. วิถีการดำเนินชีวิตอีกรองของชาวบ้านขวาง ตำบลขวาง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิลักษณ์ ลิกะไชย.2544. การเปลี่ยนแปลงของหนังประโมทัยในจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วุฒิศักดิ์ กะตะศิลา.2541. บทบาทของหมอลำ ราตรี ศรีวิไล ผู้บุกเบิกลำซิ่ง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริพร ณ ถกลาง. 2548. ทฤษฎีจิตวิทยาในการวิเคราะห์ด้านงานนิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริภรณ์ ปทุมวัน.2546.. “หมอลำ ลมปราณแห่งชีวิตของชุมชนอีสาน” ใน เบ็ญอีสาน. เอกสารอ้างอิงวิชาการจัดพิมพ์เพื่อฉลองครบรอบ 25 ปี วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- ศิริภรณ์ ปทุมวัน.2542. บทบาทของหมอลำลาวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติสาขา ศิลปะการแสดงพื้นเมืองวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริพร กรอบทอง.2541. วิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย พ.ศ.2481-2535. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริศักดิ์ เชื้อสกุล. 2544. คู่มือเรียนดนตรี-นาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน. สกลนคร: โรงเรียนเทศบาล 2 เข็มชุมชนวิทยา.
- ศิลปากร, กรม. 2521. การละเล่นพื้นเมืองภาคอีสาน (หมอลำ – หมอแคน). กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.
- สนอง คลังพระศรี. 2540. หมอลำซิ่ง : กระบวนการปรับเปลี่ยน ทางวัฒนธรรมดนตรี. สาขาวัฒนธรรม ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบัติ ทับทิมทอง.2544. สภาพการดำรงอยู่ ของคณะกลองยาว อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชัย สุวรรณไทร.2539. ดนตรีของชาวใต้ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมศักดิ์ นิลผาย.2546. พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนลุ่มน้ำชี ศึกษากรณี ตำบล บางก่อ

เหนืออำเภอเมือง จังหวัดยโสธร. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
(กลุ่มศึกษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สวิง บุญเจิม. 2542. ความสอย – ความทวย. อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์มรดกอีสาน.
- สิริวัฒน์ คำวันสา, ผู้แปล. William J. Klausner. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สะอาด สมศรี. 2543. พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด. (รายงานการศึกษา
ค้นคว้าอิสระเสนอต่อวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (กลุ่มมนุษยศาสตร์).
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. 2543. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์แจกในงานถวายผ้าพระกฐิน
พระราชทานสำนักนายกรัฐมนตรี ณ วัดมหาชัย ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม.
- สำลี รักสุทธี. 2540. ผญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สำลี รักสุทธี. 2547. สี่สิบสองคลองสี่สิบสี่. กรุงเทพมหานคร: ก๊อปปี้แอนด์พริ้นท์.
- สำเร็จ คำโมง. 2538. ดนตรีอีสาน. เอกสารอัดสำเนาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำเร็จ คำโมง. 2543. ดนตรีอีสาน แคน และดนตรีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง. คณะมนุษยศาสตร์และสังคม-
ศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- สำเร็จ คำโมง. 2542. กลองตั้ง. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทสยามเพรส เมเนจเม้นท์จำกัด.
- สำเร็จ คำโมง. 2543. ซึง. ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 1-15 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2533. รายงานการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะพ.ศ.2533.
- สุกิจ พลประดม. มปป. ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. เอกสารเขียนเล่ม สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- สุชาติ ภาคสุชล, ปิยะพันธ์ แสนทวีสุข, ประธาน วงศ์นฤต, อวิรุทธ์ โทท่า, สยาม จวงประโกลน. 2546.
หลักกลศาสตร์พื้นฐานและกลวิธีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: สาขาวิชา
ดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (รายงานการวิจัย ทูลอดหนุน
การวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีงบประมาณ 2546).
- สุวิทย์ ธีรศาสน์และชอบ คีสวน โกล. 2536. รายงานวิจัย การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
สังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านอีสานเหนือและอีสานกลางก่อนและหลังมี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศุริยา สมุทรกุลต์ และคณะ.2544. คนซึ่งอีสาน:ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคน
ทุกข์ในหมอลำซึ่งอีสาน. นครราชสีมา:ห้องไทยนิทัศน์ มหาวิทยาลัยสุรนารี.
- สุนทร ทองเปาว์.2537. ประวัติและผลงาน ของหมอลำ บุญชื่น บุญศรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- สันทนา ทิพวงศา. 2535. เครื่องดนตรีในวรรณกรรมอีสาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (กลุ่มมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุกัญญา สุขฉายา. 2525. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งภูมิภาคของชาวบ้านไทย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติจัดพิมพ์.
- สุดใจ สุนทรส. 2535. ลำเค็ย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม .
- สุระ อุณวงศ์. 2542. ผญา. หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูโสภณศิลาจาร
(เพิ่ม ฉินนวลโย) เจ้าคณะอำเภอคอนคาต จังหวัดมุกดาหาร .
- โสโชค สุโนนตาด. ม.ป.พ. คู่มือสอนคิดพินคนครีพื้นบ้านอีสาน เทคนิคการคิดพินเบื้องต้น. ชัยภูมิ:
บริษัท เอ็ม.ดี.เทป จำกัด.
- โสโชค สุโนนตาด. เทคนิคการคิดพินเบื้องต้น. ชัยภูมิ. บริษัทเอ็มดีเทป จำกัด.
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์. 2535. คำสอย : ผญา ภาษิต โบราณอีสาน.
พิมพ์เพื่อเผยแพร่ ในงานวันอนุรักษ์มรดกไทย.
- อดิษฐ์ ยืนชีวิต.,2539. หุ่นกระบออีสาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
(เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. 2538. ประเพณีบายศรีสู่ขวัญในภาคอีสาน. (เอกสารอัดสำเนา) (ม.ป.ท.).
- อมรฤทธิ์ อภิรักษ์. 2538. พิธียกครูก่อนแสดง. (เอกสารอัดสำเนา) (ม.ป.ท.).
- อุดม บัวศรี. 2540. ขอนแก่นอีสาน ชุดที่ 1. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- อุดม บัวศรี. 2530. ขอนแก่นเมืองหมอลำ. หนังสือที่ระลึกงานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 18
ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุดม บัวศรี. 2540. กวีนิพนธ์อีสานสี่สิบสองกองสิบสี่. ขอนแก่น: สำนักส่งเสริมศิลป
วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุดม บัวศรี. 2537. ผญาจอม. ขอนแก่น : โรงพิมพ์พระธรรมจันทร์.
- อุดม บัวศรี. 2540. สี่ขวัญ . ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

อุราลักษณ์ สติกรบุตร.,2526. มณฑลอีสานและความสำคัญในทางประวัติศาสตร์.

วิทยานิพนธ์สาขาวิชาประวัติศาสตร์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกลักษณ์ บุญท้าว.,2545. สภาพการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ด้าน
การละเล่น กลองเง็ง ในอำเภอร่องคำ จังหวัด กาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เอกวิทย์ ณ ถลาง.,2544.. ศึกษีสองคองสืบสืบภูมิปัญญาแม่บทและเบ้าหลอมวิถีชีวิตอีสาน ในภูมิ
ปัญญาอีสาน. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ไอสด บุตรมารศรี. ,2538. ภาพสะท้อนของสังคมอีสานจากกลอนลำของหมอลำเคน คาเหลา.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

สัมภาษณ์

กฤษณา วรรณสุทธิ. 19 พฤษภาคม 2548. ครูภูมิปัญญาไทย จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์ .

เคน คาเหลา. 10 มีนาคม 2548. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์.

ฉวีวรรณ ดำเนิน. 19 พฤษภาคม 2548. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์.

เดช วะชุม. 12 มีนาคม 2548. สัมภาษณ์.

ทองจันทร์ พาไส. 11 มีนาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์ .

ทองคำ ไทยกล้า. 18 พฤษภาคม 2548. ศิลปินดีเด่น จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์ .

ทองล้วน นवलัน. 24 พฤษภาคม 2548. ศิลปินอาวุโส จังหวัดชัยภูมิ. สัมภาษณ์ .

ทองศรี ศรีรักษ์ . 20 พฤษภาคม 2548. ศิลปินดีเด่น จังหวัดหนองบัวลำภู. สัมภาษณ์ .

ทองแดง มงคลคำ. 17 พฤษภาคม 2548. ศิลปินจังหวัดยโสธร. สัมภาษณ์ .

ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์. 18 มีนาคม 2548. อาจารย์ประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์. สัมภาษณ์ .

เที่ยง พินทะปะกัง. 18 พฤษภาคม 2548. ศิลปินดีเด่น จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์ .

เทียบ พรหมวิชัย. 12 มีนาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.

นุกาญจน์ โรมพันธ์. 17 พฤษภาคม 2548. ศิลปินผลงานดีเด่น จังหวัดยโสธร. สัมภาษณ์.

บัวนวม สายเหลา. 16 พฤษภาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญ. สัมภาษณ์.

บัวลา ลุนบัวบาน. 19 พฤษภาคม 2548. ศิลปินอาวุโส จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์ .

บัวสอน แก้วศรี. 16 พฤษภาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญ. สัมภาษณ์.

บุญคง ศิริเมธางกูร. 13 มีนาคม 2548. สัมภาษณ์.

- บุญคง ศิริเมธางกูร. 18 พฤษภาคม 2548. สัมภาษณ์.
- บุญล้อม พิกุลศรี. 14 มีนาคม 2548. สัมภาษณ์.
- บุญส่ง สีนทอน. 17 พฤษภาคม 2548. สัมภาษณ์.
- บุญเที่ยง ไผ่ผิวชัย. 10 มีนาคม 2548. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์.
- ประนอมศักดิ์ เมืองโคตร. 13 มีนาคม 2548. สัมภาษณ์.
- ปรีชา บัณฑิต. 16 พฤษภาคม 2548. ศิลปินดีเด่นจังหวัดอำนาจเจริญ. สัมภาษณ์.
- เปลื้อง ฉายรัศมี. 14 มีนาคม, 15 - 17 พฤษภาคม 2548. ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์.
- หม่อม ตระกูลศรี. 24 เมษายน 2548. สัมภาษณ์.
- พงษ์พิพัฒน์ ผ่างแก้ว. 10 มีนาคม 2548. ครูภูมิปัญญาไทย. สัมภาษณ์.
- พงศ์พิพัฒน์ ผ่างแก้ว. 5 เมษายน 2548. ครูภูมิปัญญาไทย. สัมภาษณ์.
- มณีรัตน์ การเกษม. 11 มีนาคม 2548. ศิลปินดีเด่นจังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์.
- ยอดยิ่ง รอดตั้งใจ. 11 มีนาคม 2548. ศิลปินดีเด่นจังหวัดหนองคาย. สัมภาษณ์.
- ราตรี ศรีวิไล. 22 มีนาคม 2548. ครูภูมิปัญญาไทย. สัมภาษณ์.
- ละมัย ฤณ. 16 พฤษภาคม 2548. ศิลปินดีเด่นจังหวัดยโสธร. สัมภาษณ์.
- สีลา สีดาธิษฐ์. 12 มีนาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.
- สุด กัณหารัตน์. 23 พฤษภาคม 2548. ศิลปินอาวุโส จังหวัดชัยภูมิ. สัมภาษณ์.
- สววรรค์ แก้วอิน. 12 มีนาคม 2548. สัมภาษณ์.
- สุภี ตามประสี. 12 มีนาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.
- สุรพล เนสุสินธุ์. 16 มีนาคม 2548. อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
สัมภาษณ์.
- เสวย อุดร. 22 พฤษภาคม 2548. ศิลปินอาวุโสบ้านนาพรเจริญ จังหวัดเลย. สัมภาษณ์.
- ไสว สุวรรณหอม. 12 มีนาคม 2548. ศิลปินท้องถิ่น จังหวัดสกลนคร. สัมภาษณ์.
- อรอุมา จันทรวงษา. 21 พฤษภาคม 2548. สัมภาษณ์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

พิธีกรรม. แหล่งที่มา : www.mai95.net .

สมิทธิ์ สระอุบล. 2534. พิธีกรรม. หน้า 62. แหล่งที่มา www.thai-folksy.com.

ภาษาอังกฤษ

- Garfias, Robert. 2004. Music: the Cultural Context. Osaka: National Museum of Ethnology. (Senri Ethnological Reports No. 47).
- Miller, Terry E. 1977. Kaen Playing and Mawlum Singing in Northeast Thailand. Ann Arbor, Michigan: University Microfilms International.
- Hornbostel, Erich M. and Curt Sachs. 1914. Systematik der Instrumentenkunde in Zeitschrift fur Ethnologie. EX VI: 553-90.
- Jairazbhoy, Nazir Ali. 1990. "An Explication of the Hornbostel-Sacs Instrument Classification System", Selected Reports in Ethnomusicology :Volume 8 Issue in Organology. Los Angeles: University of California Press.
- Sachs, Curt. 1978. The History of Musical Instruments. London: J.M. Dent and Sons Ltd.,.
- Wellerz, Egon. 1979. Ancient and Oriental Music. 6th ed. London: Oxford University Press.
- White, Lesley A.and Beth Dillingham. 1973. The Concept of Culture. Minneapolis, Minnesota: Burgess.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ที่ให้สัมภาษณ์

1. หมอถ้ำเคน ดาเหลา
เลขที่ 528/155 ม. 11 แก่งทองธานี ถ.มะลิวัลย์ ต. บ้านเป็ด อ.เมือง จ. ขอนแก่น 40000
2. หมอลำบุญเพ็ง ฝ้ายวิชัย
เลขที่ 528/155 ม. 11 แก่งทองธานี ถ.มะลิวัลย์ ต. บ้านเป็ด อ.เมือง จ. ขอนแก่น 40000
3. นายพงศ์พิพัฒน์ ฝางแก้ว
เลขที่ 281 ม. 10 ถ. รอบเมือง ต. หนองนาคำ อ. เมือง จ. อุครธานี
4. หมอลำมณีรัตน์ การเกษม
หมอลำ 043 มณีรัตน์ โปรโมชัน ตลาดน้ำสวย 138 ม. 9 ต. สระใคร จ. หนองคาย
5. ช่างพิมพ์ทองจันทร์ พาไสย์
เลขที่ 61 หมู่ 10 ต. กองนาง อ. ท่าบ่อ จ. หนองคาย 43110
6. ผู้ใหญ่เทียบ พรหมวิชัย
เลขที่ 50 บ้านบ่อแกใหญ่ ต. ปทุมวาปี อ. ส่องดาว จ. สกลนคร
7. นาย สีลา ศิลาศิษฐ์
เลขที่ 8 ม. 11 ต. ส่องดาว อ. ส่องดาว จ. สกลนคร
8. นาย สุธี ตาประสี
เลขที่ 8 ม. 11 ต. ส่องดาว อ. ส่องดาว จ. สกลนคร
9. ช่างพิมพ์ไสว สุวรรณหอม
เลขที่ 183 หมู่ 3 ต.สว่างแดนดิน อ. สว่างแดนดิน (เขตเทศบาล)จ. สกลนคร
10. นายบุญคง ศิริเมธางกูร
เลขที่ 40/1 ม. 7 ถนนมะหว้า ต.ท่าเรือ อ. นาหว้า จ. นครพนม
11. หมอลำบุญล้อม พิกุลศรี (ชานาภา พิกุลศรี)
อ. เมือง จ. มุกดาหาร
12. นายชอชิ่ง รอดตั้งใจ
สำนักงานวัฒนธรรม จ.หนองคาย
13. หมอลำราตรี ศรีวิไล
เลขที่ 41/60 ซ. เสรี ถ. มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น
14. หมอลำผมหอม สกุลไทย

เลขที่ 183/3 บ้านสะโน ต.นาสะเม็ง อ.คอนคาจ จ.มุกดาหาร

15. นายสุค กัณหารัตน์
เลขที่ 93 ม. 11 บ้านนาหนองทุ่ม ต. นาหนองทุ่ม อ.แก้งคร้อ จ. ชัยภูมิ
16. นายเสวย อูคร
เลขที่ 47/2 ม. 6 บ้านน้ำพรเจริญ ต. ปากตม อ. เชียงคาน จ. เลย
17. นายทองล้วน นวลวัน
เลขที่ 28 ม. 10 บ้านหนองไผ่ล้อม อ. เมือง จ. ชัยภูมิ
18. นายเที่ยง พินทะปะกัง
เลขที่ 18 ม. 2 ต. บ้านหวาย อ. วาปีปทุม จ. มหาสารคาม
19. หมอลำกฤษณา วรรณสุทธิ
เลขที่ 489 ม. 14 อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด
20. หมอแคนบัวลา ลุนบัวบาน
เลขที่ 82 ม. 1 ต. บ่อใหญ่ อ. บรบือ จ. มหาสารคาม
21. หมอลำฉวีวรรณ คำเนิน
เลขที่บ้าน 5/ 1 ซอยแจ้งสนิท 15 อ. เมือง จ. อุบลราชธานี
22. หมอลำอรอุมา จันทรวงษา (หมอลำทองศรี ศรีรักษ์)
เลขที่ 100/2 ม. 10 บ้านกกโพธิ์ ต. นากลาง อ. นากลาง จ. หนองบัวลำภู
23. อ. ปรีชา บัณฑิต
เลขที่ 30/1 ม. 4 บ้านหนองน้ำเที่ยง ต. ปลาข้าว จ. อำนาจเจริญ
24. พ่อบัวสอน แก้วศรี
เลขที่ 71 ม. 2 ต. ปลาข้าว อ. เมือง จ. อำนาจเจริญ
25. แม่บัวนวม สายเหลา
เลขที่ 99 ม. 2 ต. ปลาข้าว อ. เมือง จ. อำนาจเจริญ
26. ครูทองแดง มงคลคำ
เลขที่ 18 ม. 1 ต. กุดกง อ. คำเขื่อนแก้ว จ. ขุขันธ์
28. แม่ละมัย คุณ
เลขที่ 19/1 ม. 5 ต. คำเคย อ. ไทยเจริญ จ. ขุขันธ์
29. . ครูทองคำ ไทยกล้า
เลขที่ 43 ม. 2 ต. ปอภาร อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด
30. อาจารย์อ้อมฤทธิ์ วัฒนชัยฤกษ์
เลขที่ 141 ริมคลองสมถวิล อ. เมือง จ. มหาสารคาม

31. ครูบุญส่ง สีนทอน

เลขที่ 11 ม. 1 ต. กุดกง อ. คำเขื่อนแก้ว จ. ขุขันธ์

32. ดร. สุรจิตต์ จันทร์สาขา(ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดมุกดาหาร)

เลขที่ 28 ถ.พุทธเจริญ อ.เมือง จ.มุกดาหาร

33. ครูเปลื้อง ฉาขันธ์มี

เลขที่ 229/4 ต. โพนทอง อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติศิลปินแห่งชาติ

1. นาง จวีวรรณ . พันธุ

ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) จ. ร้อยเอ็ด ประจำปี พ.ศ. 2536 เกิดเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2488 ที่บ้านหนองไผ่ ตำบลสร้างค่อน้อย อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นบุตรของนายชาติ นางแก้ว ดำเนิน สมรสกับนายโกมินทร์ พันธุ มีบุตร 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน ปัจจุบันอยู่บ้านพักข้าราชการวิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

การศึกษา

นางจวีวรรณ พันธุ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2498 หลังจากนั้นได้ฝึกหัดการเป็นหมอลำกับบิดา ได้ไปศึกษาเล่าเรียนกับครูหมอลำชื่อ นายสีเทา และนางคุณ เมื่อปี พ.ศ. 2500 จนสามารถออกแสดงงานกับคณะของครู

ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ได้เรียนลำกับพี่สาวต่างมารดาที่นครเวียงจันทน์ ประเทศลาว และมีโอกาสเป็นหมอลำกลอนให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งราชอาณาจักรลาว

พ.ศ. 2504 กลับมาฝึกหมอลำกับบิดา 6 เดือน แล้วไปเรียนลำที่สำนักงานอบรมหมอลำอีสานที่จังหวัดอุบลราชธานี โดยอาจารย์ทองลือ แทนทวีสุข เรียนอยู่ 6 เดือน ก็ออกแสดงหมอลำเป็นอาชีพร่วมกับหมอลำหลายท่าน ลำออกอากาศเป็นประจำ ณ วปถ. 6 จังหวัดอุบลราชธานี และได้ฝึกทำนองลำขึ้นมาอีกทำนองหนึ่งคู่กับหมอลำทองคำ เพ็งดี ให้เป็นทำนองลำเรื่องต่อกลอน ที่เรียกว่า “ทำนองจวีวรรณ”

พ.ศ. 2507 อาจารย์ทองเจือ แสนทวีสุข นำไปบันทึกเทปให้กับบริษัทลิเวอร์ราเตอร์ประเทศไทย ที่กรุงเทพฯ และต่อมาประชาชน ได้ตั้งชื่อให้ว่า หมอลำเรื่องต่อกลอนคณะ “รังสิมันต์”

พ.ศ. 2508 – 2509 บันทึกแผ่นเสียงให้กับบริษัทแผ่นเสียงทองคำเสียงสยามที่ห้องบันทึกเสียงกมลสุโกศล ได้รับความนิยมจากประชาชนขนานนามให้ว่า “ราชินีหมอลำ”

พ.ศ. 2510 – 2533 ออกตระเวนจัดการแสดงทั่วประเทศ และได้ฝึกลูกศิษย์มากมาย เช่น บานเย็น รากแก่น อรุณา สิงห์สิริ เข็นจิตร พรเทวี นื่องนุช ดวงชีวิต และ อังคณา คุณไชย เป็นต้น

เกียรติประวัติและผลงาน

นางจวีวรรณ พันธุ ได้มีผลงานทั้งในด้านการเป็นครูสอนศิลปะพื้นเมืองให้แก่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด และมีผลงานการแสดงมากมายที่สำคัญ เช่น การแสดงถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์หลายครั้ง รวมทั้งได้ร่วม

แสดงเผยแพร่ในปฏิศิลป์พื้นเมือง ณ ต่างประเทศหลายประเทศ ส่วนผลงานทางวิชาการ ก็ได้คิดแต่ง กลอนลำ ทำนองหมอลำกลอน เขียนกลอนลำ ประดิษฐ์ทำรำ และฝึกหมอลำจนมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย นอกจากนั้นยังเป็นวิทยากรในการประชุมอบรม สัมมนาให้แก่ส่วนราชการต่างๆ เป็นกรรมการประกวดหมอลำ เป็นอาจารย์ และช่วยในการรณรงค์ช่วยเหลือสังคมอย่างมากมาย

นางฉวีวรรณ พันธุ มีผลงานที่สำคัญจนได้รับรางวัลต่างๆ เช่น

- พ.ศ. 2514 ได้รับโล่ชนะเลิศการประกวดหมอลำงานเจ้าพ่อพระยาแล จังหวัดชัยภูมิ
- พ.ศ. 2522 ได้รับโล่ชนะเลิศเกียรตินิยม การประกวดหมอลำ งานทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- พ.ศ. 2527 ได้รับเกียรติบัตรจากศูนย์วัฒนธรรมประเทศญี่ปุ่น
- พ.ศ. 2528 โล่ศิลปินดีเด่นของภาคอีสานจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี
- พ.ศ. 2529 โล่เกียรติคุณจากคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ รางวัลดีเด่นในการผลิตสื่อมวลชนดีเด่นเพื่อเยาวชน ประเภทสื่อชาวบ้าน
- พ.ศ. 2532 โล่เกียรติคุณจากกระทรวงสาธารณสุขในนามผู้สนับสนุน โครงการอีสานไม่กินปลาดิบ
- พ.ศ. 2533 ด้วยรางวัลเกียรติยศการประกวดหมอลำ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและพลังงาน
- พ.ศ. 2535 เกียรติบัตรจาก C.I.O.F.F. งานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านเอเชีย ครั้งที่ 3 ณ ประเทศญี่ปุ่น
- พ.ศ. 2535 ได้รับยกย่องเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) ประจำปี พ.ศ. 2535 จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ

19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ได้รับการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (หมอลำ) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

2. นาง บุญเพ็ญ ฝ้ายฉาย “ราชินีหมอลำกลอน”

นาง บุญเพ็ญ ฝ้ายฉาย เกิดเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2475 ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายช่วย นางค่อน ฝ้ายฉาย

สถานภาพทางครอบครัว

สมรสกับนายพัว พูลทอง (ถึงแก่กรรม) มีบุตร 8 คน ต่อมาได้สมรสกับนายเคน ดาเหลา

การศึกษา

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านคอนจิก ตำบลคอนจิก อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลงานและประสบการณ์

เรียนหมอลำตั้งแต่อายุ 12 ปี ครูผู้สอน คือ หมอลำ ทองมี สายพิณ หมอลำสุบรรณ พละสุรย์ เนื่องจากมีความจำและไหวพริบดี จึงเป็นหมอลำที่มีสำนวนลำคมคาย มีชื่อเสียงอย่างรวดเร็ว จนได้สมญานามว่า ราชินีหมอลำกลอน มีผลงานเทปออกจำหน่ายถึง 500 ชุด นอกจากประกอบอาชีพหมอลำแล้ว ยังสละเวลาให้ความร่วมมือกับทางราชการที่สำคัญ เช่น

พ.ศ. 2522 ร่วมแสดงการสาธิตวัฒนธรรมอีสานในงานประสาธตปริญาพุทธศาสนบัณฑิต และงานอนุสรณ์ครบรอบ 90 ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. 2523 – 2529 ช่วยเหลืองานการศึกษาของโรงเรียน จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2534 รณรงค์ให้ชาวอีสานไม่กินปลาดิบ ตามโครงการ “อีสานไม่กินปลาดิบ” ของจังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2535 ร่วมประชาสัมพันธ์ป้องกันโรคเอดส์ของกรมประชาสัมพันธ์ และร่วมจัดงาน “คาราวานอีสานไม่กินปลาดิบ”

ตลอดเวลา 53 ปี ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นจำนวนมาก เช่น หมอลำจิวรรณ คำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) พ.ศ. 2536 ฉะนั้น ท่านจึงได้รับการยกย่องเป็นผู้มีผลงานวัฒนธรรมดีเด่น และใน พ.ศ. 2540 ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

3. นาย เคน ดาเหลา “ราชาหมอลำแผ่นเสียงทองคำ”

นาย เคน ดาเหลา “ราชาหมอลำแผ่นเสียงทองคำ” เกิดเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ.2473 ที่บ้านหนองเต่า อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของนายโอ้ นางจันแดง ดาเหลา มีพี่น้อง เป็นชาย 3 คน เป็นหญิง 6 คน ประกอบอาชีพหมอลำ คนอีสานรู้จักดีในนาม “เคนสุด” ซึ่งมีความหมายว่าเป็นผู้มีฝีปากกล้าในการโต้ตอบและมีลีลาเชยขาดในการลำกลอน ทั้งยังประสบผลสำเร็จในการขายแผ่นเสียงจนได้สมญานามว่า “ราชาหมอลำแผ่นเสียงทองคำ”

การศึกษา

เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เริ่มเรียนและฝึกลำกลอนเมื่ออายุ 16 ปี พ.ศ. 2489

ผลงานและประสบการณ์

- พ.ศ. 2502 เริ่มอัดแผ่นเสียงร่วมกับบริษัทกมลสุโกศล กรุงเทพฯ คาเชย์ เสียงสยาม กรุงเทพมหานคร ประสพผลสำเร็จในการขายแผ่นเสียงและเทปอย่างดียิ่งช่วยเหลือทางราชการ และหน่วยงานเอกชนที่ทำงานเพื่อการกุศลและสาธารณประโยชน์มากมาย เช่น ลำกลอน ประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ลำสาธิต ลำโชว์ เขียนกลอนลำและลำเผยแพร่บนเวทีทั่วไปและออกอากาศทางโทรทัศน์
- พ.ศ. 2508–2510 ได้ช่วยเหลือทางราชการที่สำคัญ คือ ลำต่อต้านฝ่ายตรงกันข้าม (คอมมิวนิสต์) และกล่อมขวัญผู้หลงผิดให้เข้ามาอบตัวที่อำเภอเลิงนกทา จังหวัดอุบลราชธานี โดยการนำของนายอำเภอสายสิทธิ์ พรแก้ว ลำเผยแพร่เอกลักษณ์ไทยใน 22 จังหวัด เป็นเวลา 1 เดือน ที่ประเทศญี่ปุ่น คู่กับหมอลำจิวรรณ ดำเนิน ในฐานะรับเชิญจากมูลนิธิวัฒนธรรมร่วมกับบริษัท NHK ประเทศญี่ปุ่น
- พ.ศ. 2531 ได้รับยกย่องเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม
- พ.ศ. 2534 เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาการแสดง (หมอลำ)

ศิลปินดีเด่นประจำจังหวัดขอนแก่น

1. นางราตรี ศรีวิไล (ราตรีสวัสดิ์ อุ้นทะยา)

เกิดวันที่ 2 มกราคม พ.ศ. 2495 ที่บ้านเลิงไค้ ตำบลแก้งแก อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นบุตรนายเสริม-นางหมูน นาห้วยทราย สมรสกับนายวิจิต อุ้นทะยา มีบุตรด้วยกัน 2 คน เป็นชาย 1 คน หญิง 1 คน

นางราตรี ศรีวิไล คลุกคลีกับวงการหมอลำกลอนมาตั้งแต่เกิด เนื่องจากบิดามารดามีอาชีพเป็นหมอลำกลอน ได้ฝึกการแสดงกลอนลำจากบิดา มารดา พี่สาวและพี่ชาย จนมีความรู้และความเข้าใจวิธีการแต่งกลอนลำตั้งแต่อายุน้อย แต่ในขณะนั้นยังไม่สนใจที่จะเป็นนักแต่งกลอนลำ ทั้งนี้ เพราะกลอนลำของพ่อและของพี่ชายมีมากมาย ไม่จำเป็นต้องแต่งเอง และต่อมาได้ตั้งสำนักหมอลำของตนเอง คือสำนักงานหมอลำราตรี ศรีวิไล ที่จังหวัดขอนแก่น มีลูกศิษย์หญิง-ชาย มาเรียนลำเป็นจำนวนมาก จึงต้องแต่งกลอนลำให้ลูกศิษย์เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยริเริ่มแต่งกลอนลำตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นต้นมาจนปัจจุบัน ด้วยการผนวกเอาความรู้ด้านการแต่งกลอนลำจากพ่อ พี่ชาย และจากประสบการณ์ของตนเองมาผสมผสานกันเข้าจึงทำให้มีผลงานด้านการแต่งกลอนลำที่มีฝีมือในด้านการใช้คำที่เรียบง่ายเป็นที่ยอมรับของวงการหมอลำในปัจจุบัน

ผลงานและประสบการณ์

1. รางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมสาขาวรรณศิลป์ (แต่งกลอนลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๗
2. โล่เกียรตินิยมและรางวัลชนะเลิศในการประกวดหมอลำกลอนจากหน่วยงานต่าง ๆ

องค์ความรู้

ด้านการลำ การลำของราตรี แบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะคือ

- ลำกลอนธรรมดาช่วงแรก เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยออกลำครั้งแรกในงานบุญขึ้นบ้านใหม่ที่บ้านน้ำสาย ตำบลสระใคร อำเภอมือทอง จังหวัดหนองคาย เป็นการลำเดี่ยว ไม่มีคู่ฝ่ายชาย และไม่มีแคนประกอบ
- ลำหมูและเป็นนักร้องเพลงลูกทุ่ง เนื่องจากอาชีพลำกลอนธรรมดาชบเขาไป ผู้ฟังหันไปนิยมลำหมู และเพลงลูกทุ่ง ราตรีก็หันเหชีวิตจากการลำกลอนไปเป็นนางเอกหมอลำหมู และเป็นนักร้อง ในวงดนตรีลูกทุ่ง
- ลำกลอนซึ่ง ในขณะที่หันไปนิยมหมอลำหมู หมอลำเพลิน ดนตรีลูกทุ่ง และภาพยนตร์ อาชีพหมอลำกลอนธรรมดาเสื่อมความนิยมลงเรื่อย ๆ หมอลำราตรี กับ

พี่ชาย คือหมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง จึงได้พากันคิดปรับปรุงประยุกต์และพัฒนาเนื้อหา และรูปแบบของการส่งกลอนขึ้นใหม่ ซึ่งได้นำไปปฏิบัติและสอนลูกศิษย์จนเกิดเป็น ลำกลอนแนวใหม่ขึ้นที่เรียกว่าลำกลอนซึ้ง หรือ เรียกกันสั้น ๆ ว่า "ลำซึ้ง" ซึ่งหมายถึง การลำสลับเพลง และเดิน โดยมี่แคน พิณ เบสและกลองชุดบรรเลงประกอบ ซึ่งการลำซึ้งนี้เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่นิยมแพร่หลายที่สุดของชาวอีสานในปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย